

УДК 657

*К. П. Боримська,
к.е.н.,
доцент,
Житомирський національний
технологічний університет*

ВИКОРИСТАННЯ АУТСОРСИНГОВИХ ПОСЛУГ: ЗАГРОЗА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Рівень управління підприємством значною мірою залежить від повноти, обґрунтованості й достовірності інформації, яка міститься в підсистемі бухгалтерському обліку. Від того, як організовано бухгалтерський облік на підприємстві, значною мірою залежить рівень фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Відповідно до чинного законодавства організація бухгалтерського обліку на підприємстві належить до компетенції його власника або уповноваженого ним органу. Таким чином, останні мають право обрати суб'єкта ведення бухгалтерського обліку, зокрема скористатися аутсорсинговими послугами.

Виходячи з того, що аутсорсингова компанія, якій передано право ведення бухгалтерського обліку підприємства, має доступ практично до всієї основної фінансової інформації підприємства, виникає об'єктивна необхідність захисту фінансово-економічних показників діяльності підприємства, тобто бухгалтерської інформації, від можливого її витоку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемні питання захисту облікової інформації в контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства нашли своє відображення в працях В.П. Бондаря, І.А. Белоусової, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валуєва, А.П. Дикого, В.В. Євдокимова, В.Б. Івашкевича, М.Д. Корінька, М.Ф. Кропивка, Я.Д. Крупки, С.З. Мошенського, О.В. Олійник, В.О. Осмятченка, О.І. Паламарчука, В.Ф. Палія, М.С. Пушкара, Я.В. Соколова, М.Г. Чумаченка. Значний внесок у формування

© К.П. Боримська, 2013

теоретичних та організаційно-методичних аспектів бухгалтерського обліку в умовах аутсорсингу здійснили такі вчені та науковці, як: С.М. Бичкова, С.Л. Безручук, Ф.Ф. Бутинець, О.П. Войналович, Т.М. Єрмакова, С.М. Лайчук, Б.М. Литвин, Д.М. Михайлов, М. Опришко, О.В. Писарчук, Л.С. Скакун, Л.К. Сук, В.Г. Швець, А.Є. Шевельов, І.А. Яртим та інші.

Проте невирішеними залишаються питання врегулювання захисту облікової інформації під час організації та ведення бухгалтерського обліку суб'єктами аутсорсингових послуг, що підвищує ризик витоку стратегічно важливої інформації та настання негативних наслідків для підприємства.

Метою дослідження є вивчення проблемних аспектів захисту облікової інформації під час використання послуг бухгалтерського аутсорсингу.

Виклад основного матеріалу. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” надає право керівникам самостійно обирати форму організації ведення бухгалтерського обліку. Однією з таких форм, передбачених ст. 8 цього Закону є “... ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою” [11], тобто бухгалтерський аутсорсинг.

Аутсорсинг як спосіб ведення бізнесу, за якого виконання робіт за деякими видами діяльності передається стороннім компаніям на безперебійній та, як правило, тривалій основі (не менше 1 року), є інноваційним підходом до організації ведення бізнесу. Такий підхід дозволяє зосередитись на пріоритетних видах діяльності, оптимізувати розмір організації, підвищити рівень її керованості, зменшити штат співробітників, позбутися непрофільних функцій, знизити витрати та збільшити прибутковість тощо [1].

Практика запровадження аутсорсингу у сучасному бізнесі одержує все більше поширення. Майже 90 % провідних підприємств світу використовують цей підхід для реалізації бізнес-процесів. У Європі послугами аутсорсерів в сфері ведення бухгалтерського обліку користується 86 % компаній малого та середнього бізнесу, в США – 92 %, в Ізраїлі – 96 % [22]. Наприклад, американська компанія American Data Processing з оборотом, що перевищує 7 млрд. дол., розраховує за

допомогою послуг аутсорсингу заробітну плату більш ніж для 30 млн. осіб [17].

В Україні аутсорсинг як організаційна форма інноваційного розвитку бізнесу почала розвиватися в останнє десятиліття. Хоча, як зазначають І.В. Жиглей та Л.С. Скакун [10], створення машино розрахункових станцій (бюро) в СРСР, які в багатьох випадках перетворювалися в галузеві для обслуговування підприємств та організацій, розташованих поряд, можна вважати прототипом вітчизняних аутсорсингових компаній.

Діючі вітчизняні підприємства, які користуються деякими послугами аутсорсингу, належать до сфери фармакології (10 %), виробництва (12 %) та підприємств інших сфер діяльності (15 %) [21].

Отже, аутсорсинг у сфері ведення бухгалтерського обліку є складовою аутсорсингу бізнес-процесів, що реалізується через винесення функцій, пов'язаних з організацією, веденням бухгалтерського обліку та складанням звітності на підприємстві за межі підприємства.

Більшість вітчизняних компаній, які надають аутсорсингові послуги, виконують такі види робіт: 1) ведення бухгалтерського обліку на основі первинної документації; 2) підготовка та подання обов'язкової фінансової, соціальної, статистичної, податкової та інших форм обов'язкової звітності; 3) ведення складського обліку; 4) підготовка усіх необхідних документів під час проведення аудиту на території компанії; 5) проведення усіх необхідних розрахунків, платежів від імені та за рахунок замовника; 6) надання консультаційних послуг з налагодження документообороту, оптимізації облікових процедур та контрольних механізмів; 7) звітування, на вимогу замовника, щодо стану підприємства в будь-який момент часу на основі складання, зокрема, управлінської звітності; 8) захист інтересів клієнта в податкових органах, фондах, інших установах, пов'язаних з виконанням обов'язків з ведення бухгалтерського обліку і податкових розрахунків; 9) архівування та зберігання документів зі складанням описів підшитих документів.

На основі вивчення проблемних питань використання аутсорсингових послуг дослідників (Безручук С.Л., Вашай Ю.В., Дрозд І., Єрмакова Т.М., Котова Є., Кривоконь О., Кузнецова С.,

Лайчук С.М., Логіненко Л.О., Поплюйко А.М., Скакун Л.С., Фролова Ю.Ю., Шустерова Л. [3; 5; 8; 9; 14; 15; 16; 18; 22; 23; 26]) нами систематизовано переваги таких послуг (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика переваг використання аутсорсингових послуг з ведення бухгалтерського обліку

<i>Економічні переваги</i>	<i>Організаційно-професійні переваги</i>
зниження витрат на організацію бухгалтерії (відсутність необхідності розширення штату бухгалтерів), економія на фонді оплати праці бухгалтерів, відсутні витрати на підвищення кваліфікації бухгалтерів на підприємствах-замовниках, здійснення оплати виключно за отримані бухгалтерські послуги	безперервність надання послуги (відсутні лікарняні й відпускні працівників бухгалтерії) перекладання матеріальної відповідальності на зовнішнього виконавця, в межах контракту, за результатами наданих послуг доступ до додаткових ресурсів у сфері фінансів, бухгалтерського обліку та податкових розрахунків
економія витрат на отримання офіційної нормативної інформації, додаткові консультації й проведення аудиту, оскільки всі операції перевіряються на дотримання законодавчих норм	гарантія професійної відповідальності, яку надає аутсорсингова компанія (висока кваліфікація співробітників аутсорсингових фірм і постійне їх навчання гарантують якість, оперативність та повну конфіденційність ведення обліку)
економія адміністративних витрат та супутніх ним витрат (відсутні витрати на соціальні пакети, оргтехніку, меблі для бухгалтерської служби замовника)	комплекс послуг з бухгалтерського обслуговування максимально звільняє від проблем, пов'язаних зі спілкуванням з представниками податкових органів і позабюджетних фондів
зменшення накладних витрат, пов'язаних з навчанням бухгалтерів та інформаційною підтримкою (немає потреби придбавати програмне забезпечення для ведення бухгалтерського обліку, правові бази даних та витрачати грошові кошти на їх супроводження)	ризиків, пов'язаних з претензіями податкових органів, перекладаються на аутсорсингову компанію (при повному делегуванні повноважень замовником) зосередження уваги на основному виді діяльності, інвестиційний капітал можна перерозподілити у стратегічно більш важливу для підприємства діяльність

Таким чином, переваги передачі бухгалтерії на аутсорсинг очевидні. Основними перевагами, які отримує замовник при використанні послуг з ведення бухгалтерського обліку на договірних умовах, є економічні, які полягають у зниженні витрат діяльності, та організаційно-професійні – залучення висококваліфікованих працівників для ведення бухгалтерського обліку – у спеціалізованій

компанії працює команда бухгалтерів, ведення документації і складання звітності проходить багаторівневий контроль.

Погоджуємось з Н.С. Струк [25] в тому, що однією з передумов для звернення до аутсорсингу є наявність позитивного економічного ефекту, у розрахунку якого треба оцінити економію усіх складових витрат, на які прямо чи опосередковано вплине залучення аутсорсингової компанії. Також доцільно підрахувати майбутні економічні вигоди, звернувши увагу на дійсні та можливі витрати. Як наслідок, диференціальні витрати дадуть змогу прийняти правильне управлінське рішення щодо залучення послуг бухгалтерського аутсорсингу.

При цьому найбільш доцільним залученням аутсорсингових компаній для ведення бухгалтерського обліку є для малих та середніх підприємств. Дану позицію підтримують такі дослідники, як І. Дрозд [8, с. 13], С. Кузнєцова [16, с. 29-30], Л.С. Скакун [23].

Оцінюючи переваги послуг з бухгалтерського обліку, не потрібно поспішати одразу передавати аутсорсинговій компанії функції з ведення бухгалтерського обліку. Адже будь-який аутсорсинг, в тому числі й бухгалтерський, має свої недоліки.

Серед недоліків аутсорсингових послуг О.В. Писарчук виділяє наступні: 1) замовник несе відповідальність за достовірність бухгалтерського обліку, своєчасне подання звітності та сплату податків; 2) відсутність контролю за діяльністю підприємства або спеціалістів, що надають бухгалтерські послуги; 3) відкриття відомостей про свою діяльність стороннім особам; 4) відсутність оперативної управлінської інформації; 4) додаткові витрати часу на узгодження умов договору [20, с. 167].

Проведене дослідником В.М. Іванковим анкетування клієнтів аутсорсингових, консалтингових та аудиторських компаній на предмет визначення ризиків, що супроводжують бухгалтерський аутсорсинг [12], підтвердило високий рівень ризику втрати конфіденційності. Поряд з такими істотними недоліками аутсорсингового обслуговування обліку, як пасивна роль компаній у питаннях організації податкових розрахунків та податкової звітності (95,1 % респондентів), а також наявність помилкового відображення операцій в аналітичному обліку, пропусків інформації в первинних документах, її дублювання, неповнота тощо (46,3 %), 87,8 %

респондентів визначили важливим критерієм ризику бухгалтерського аутсорсингу втрату конфіденційної інформації. Відсутність чітко прописаних законодавчих норм щодо можливості притягати аутсорсингові компанії до відповідальності за поширення інформації або використання її в інтересах третіх осіб створює середовище, за якого лише спільно підписані між учасниками аутсорсингового договору заяви щодо конфіденційності інформації створюють умови низького рівня ризику.

Для подолання загрози розголошення конфіденційної інформації слід відповідально підійти до укладання договору надання аутсорсингових послуг.

Вивчення рекомендацій вчених та науковців щодо змістовного наповнення договору надання аутсорсингових бухгалтерських послуг ([4; 12; 24]) дозволило виділити наступні умови, які сприяють зниженню ризику розголошення цінної бухгалтерської інформації в ході використання послуг з ведення бухгалтерського обліку аутсорсинговою компанією:

1) чіткість визначення предмету договору, конкретного переліку операцій, які виконуватиме стороння організація, всі види документів та інформації, що надається для виконання роботи;

2) передбачення способу обміну інформацією (всі документи рекомендується передавати за описом або надавати копії), що відповідає політиці захисту конфіденційності інформації кожної зі сторін

3) чітка вказівка видів звітності, що складає виконавець, уточнення строків коригування помилок;

4) узгодженість програмного забезпечення, що використовується аутсорсинговою компанією, з програмним забезпеченням, встановленим в бухгалтерії замовника;

5) розробка й затвердження внутрішнього графіку роботи, а також документообороту між сторонами і встановлення термінів виконання зобов'язань; графік документообороту доцільно відобразити у додатку із зазначенням строків надання документів, відповідальних виконавців і методів контролю;

6) чіткість та повнота обґрунтування прав і обов'язків сторін, щоб не порушувати інтересів суб'єктів договірної процесу;

7) встановлення вимог, що стосуються кваліфікації і професійного досвіду персоналу, що залучається, а також контроль за їх дотриманням;

8) встановлення відповідальності за порушення конфіденційності, своєчасності, повноти й якості виконаної роботи;

9) вказівка посад співробітників, які можуть підписувати первинні документи й звітність;

10) порядок здачі робіт та звітування перед підприємством-замовником;

11) передбачення алгоритму калькулювання вартості послуг та критерії якості наданих послуг;

12) зазначення положення щодо страхування професійної діяльності аутсорсингової компанії як гарантія уникнення ризиків витрати інформації та фінансових ресурсів підприємства-замовника.

Найважливішим фактором, який мінімізує загрозу розголошення конфіденційної інформації підприємства-замовника серед вищезазначених позицій є положення, що регламентують відповідальність виконавця. Адже правильно побудована і зважена система покарань і заохочень відіграє важливу мотиваційну роль для зосередження виконавця на тих видах діяльності, що мають виняткове значення для підприємства. Тому вважаємо за доцільне в договорі про надання послуг з ведення бухгалтерського обліку обов'язково передбачати як найбільше положень, які стосуються відповідальності замовника та виконавця. Обов'язково мають бути передбачені відповідні санкції за невиконання умов договору у вигляді неустойки (штрафів, пені).

Відповідальність може бути передбачена як у вигляді відшкодування збитку (включаючи упущену вигоду), так і у вигляді штрафів (наприклад, при порушенні трудової дисципліни) [7].

Так Л. Луговець пропонує прописувати, що у разі застосування контролюючими органами фінансових стягнень до підприємства внаслідок неналежного виконання бухгалтером-підприємцем обов'язків за цим договором останній зобов'язаний відшкодувати розмір сплачених підприємством санкцій, штрафів, пені та інших податкових наслідків, які виникли з вини виконавця у повному обсязі [19, с. 26]. Слід також заздалегідь внести в договір на ведення бухгалтерського обліку відповідний пункт про матеріальну відповідальність за виявлені

помилки, оспорування результатів податкової перевірки (зокрема і в суді), якщо виявлені порушення призвели до нарахування штрафних санкцій або пені [13, с. 29].

Забезпечення конфіденційності, тобто дотримання комерційної і службової таємниці замовника, а також нерозголошення персональних даних його співробітників і клієнтів, які можуть стати відомі аутсорсинговій компанії, є неодмінною умовою договору аутсорсингу, в якому має бути визначена відповідальність за його порушення. Замовник має право вимагати від виконавця включення до договору положення про конфіденційність.

У такому положенні повинно бути обумовлено, що обидві сторони зобов'язуються зберігати сувору конфіденційність інформації, отриманої в ході виконання підписаного договору, і робити всі можливі заходи, щоб захистити отриману інформацію від розголошення. Зазначимо, що визначального значення має як підбір добросовісного провайдера і закріплення відповідних гарантій в договорі, так і ознайомлення з процедурою доступу і роботи із конфіденційною інформацією, встановленою в компанії-замовнику.

Передача конфіденційної інформації третім особам (включаючи державні органи нагляду), публікація або інше розголошення такої інформації може здійснюватися лише з письмової згоди іншої сторони. Якщо в ході надання послуг виконавець залучає експертів або консультантів, яким необхідно для роботи передавати конфіденційні дані, то виконавець зобов'язується укласти з ними відповідні договори про нерозголошення ними конфіденційної комерційної інформації [2].

На думку Єрмакової Т.М., суттєве значення має і те, як в тексті договору обумовлені умови щодо конфіденційності інформації, чи є можливість у випадку необхідності узгодити та підписати окремий договір про її дотримання [9, с. 56].

Для мінімізації ризику витоку або втрати комерційної таємниці в ході надання аутсорсингових послуг, вважаємо слушними пропозиції Л.С. Скакун [24] щодо доцільності розробки та підписання Договору про нерозголошення комерційної таємниці, який дозволить запобігти її неправомірному використанню та розголошенню у замовника. В даному договорі обов'язково слід передбачити, що за розголошення інформації замовника нараховуються штрафні санкції.

Погоджуємось з Д. Гарним, який пише, що “не завадить окремо від договору наказом по підприємству визначити перелік відомостей, що становлять комерційну таємницю. В такому разі в договорі робиться посилання на наказ. З переліком виконавця слід ознайомити під розпис” [6, с. 24].

Крім переліку відомостей, що становлять комерційну таємницю, важливим вважаємо визначення та закріплення переліку осіб, які можуть володіти, розпоряджатися, користуватися такою інформацією на підприємстві-виконавці, визначити правила обробки інформації та права доступу до неї, а також встановити інші умови щодо збереження комерційної таємниці. За таких умов підвищення відповідальності підприємство-замовник матиме право на юридичний захист даних та збереження майна підприємства.

Розуміння необхідності визначення та закріплення різних рівнів доступу до інформації різними фахівцями аутсорсингової компанії з чіткою вказівкою функцій, які вони повинні виконувати в межах поставлених завдань та рівнів доступу, може вберегти підприємство-замовника від неочікуваних наслідків з боку осіб, які бажають заволодіти комерційною таємницею.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Основними перевагами використання послуг зовнішніх виконавців, в тому числі аутсорсингу, в сфері ведення бухгалтерського обліку, є зниження витрат на утримання персоналу, придбання необоротних активів, адміністративних витрат, та підвищення якості виконання переданих функцій. При прийманні рішення щодо використання аутсорсингових послуг підприємству-замовнику слід не лише зважати на економічний ефект, але й на результати аналізу перспективності ділового партнерства з аутсорсинговою компанією, враховуючи ризик витоку або втрати конфіденційної інформації. Необхідно чітко та в повному обсязі встановити відповідальність підприємства-виконавця за порушення конфіденційності, за своєчасність, повноту і якість виконаної роботи.

На етапі переддоговірного регулювання відносин між замовником та виконавцем аутсорсингових послуг для зниження ризику розголошення конфіденційної інформації слід оцінити професійну компетентність та етичні сторони діяльності аутсорсингової компанії шляхом аналізу відгуків попередніх

замовників. Відповідно, на етапі переговорів та під час укладення договору про надання послуг з ведення бухгалтерського обліку потрібно визначити рівні відповідальності сторін; продумати та зафіксувати якнайбільше можливих правопорушень та обов'язково встановити санкції за порушення договірних зобов'язань.

З метою уникнення розголошення комерційної таємниці слід в обов'язковому порядку скласти та підписати Договір про нерозголошення комерційної таємниці та підписати наказ по підприємству, в якому закріпити перелік відомостей, що становлять комерційну таємницю та перелік осіб, які мають різні рівні доступу до конфіденційної інформації по різних суб'єктам-замовникам аутсорсингових послуг.

Список використаних джерел

1. Аникин Б.А. Аутсорсинг: создание высокоэффективных и конкурентоспособных организаций. – [Учеб. пособие]. – М: ИНФРА-М, 2003. – 187 с.
2. Аутсорсинг бухучета – что это? / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.balansfor.ru/st_o_dog.html.
3. Безручук С.Л. Переваги та недоліки надання послуг з бухгалтерського обліку / С.Л. Безручук, С.М. Лайчук. – Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2010. – № 1(47). – С. 14-18.
4. Безручук С.Л. Договір про надання послуг з бухгалтерського обліку: проблеми формування змісту / С.Л. Безручук, С.М. Лайчук // Міжнародний збірник наукових праць. – 2009. – Випуск 1(13). – С. 182-193.
5. Вашай Ю.В. Проблеми та перспективи застосування аутсорсингу бухгалтерських послуг вітчизняними підприємствами / Ю.В. Вашай, О.О. Дорошенко // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування / Збірник наукових праць. – Випуск 2 (38). – Рівне, 2007. – С. 34-40
6. Гарний Д. Договір “Про не конкуренцію” чи договір про нерозголошення? / Д. Гарний // Школа бухгалтера. – 2007. – № 4. – С. 23-24

7. Договори бухгалтерского и налогового аутсорсинга [Електронний ресурс]. / Финансовая газета. – 2008. – № 13. – Режим доступа: www.ambiss.ru/zakon/docnews/377.doc.
8. Дрозд. І. Бухгалтерський аутсорсинг як організаційна форма сучасного обліково-аналітичного процесу / І. Дрозд // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. – № 8. – С. 10-18.
9. Ермакова Т.М. Аутсорсинг в бухгалтерском учете / Т.М. Ермакова // Бухгалтерский учет. – 2007. – № 7. – С. 55-57
10. Жиглей І.В. Ретроспективний аналіз форм організації бухгалтерського обліку / І.В. Жиглей, Л.С. Скакун // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2009. – № 2 (48). – С. 36-46.
11. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 № 996-XIV / [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
12. Іванков В.М. Організація бухгалтерського аутсорсингу та її оцінка в аудиті / В.М. Іванков / [Електронний ресурс]. – Режим доступа: [kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/.../38.pdf](http://kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/.../38.pdf)
13. Климчик П. Бухгалтера викликали? / П. Климчик // Галицькі контракти. – 2005. – № 25. – С. 28-29.
14. Котова Е. Аутсорсинг в бухгалтерии: за и против / Е. Котова / [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.glavbuh.net/smena/outsorsing-v-buhgalterii-za-i-protiv/>
15. Кривоконь О. Тенденції розвитку ринку бухгалтерських послуг / О. Кривоконь // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 5. – С. 15-17.
16. Кузнецова С. Обрання форми організації бухгалтерського обліку вітчизняними підприємствами / С. Кузнецова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 7. – С. 28-34.
17. Лепихина С.Н. Роль аутсорсинга в мировой экономике / С.Н. Лепихина / [Електронний ресурс]. – Режим доступа: [http://www.lib.tsu.ru/mminfo/000063105/300\(II\)/image/300_2_049_052.pdf](http://www.lib.tsu.ru/mminfo/000063105/300(II)/image/300_2_049_052.pdf).
18. Логіненко Л.О. Аутсорсинг як інструмент оптимізації та підвищення ефективності бізнесу / Л.О. Логіненко, Ю.Ю. Фролова // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 6(48). – С.115-125

19. Луговець Л. Кому довіритися? З'ясуємо, що краще: бухгалтер на фірмі чи сторонній фахівець / Л. Луговець // Галицькі контракти. Дт-Кт. – 2002. – № 34. – С. 23-29.
20. Писарчук О.В. Аутсорсінг як альтернативна форма організації бухгалтерського обліку / О.В. Писарчук, І.А. Яртим // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економіка [Текст]: зб. наук. пр. / [редкол. : Гурин В. А. (голов. ред.) та ін.]. – Рівне: НУВГП, 2011. – Вип. 1 (53). – 2011. – 258 с. – С. 163-168.
21. Писарчук О.В. Місце аутсорсінгових та консалтингових компаній в організації обліку / О.В. Писарчук, І.В. Струкова // Наукові праці КНТУ. Економічні науки, 2010. – Вип. 17. – С. 262-267.
22. Поплюйко А.М. Бухгалтерський аутсорсінг: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні / А.М. Поплюйко // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – № 18. – С. 335-340.
23. Скакун Л.С. Суб'єкти ведення бухгалтерського обліку на договірних умовах: вітчизняний та закордонний досвід / Л.С. Скакун // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2009. – № 1(47). – С. 123-128.
24. Скакун Л.С. Бухгалтерський аутсорсінг: розподіл відповідальності / Л.С. Скакун // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2009. – № 4 (50). – С. 155-159.
25. Струк Н.С. Бухгалтерський аутсорсінг у обліковій системі ділового партнерства підприємств / Н.С. Струк / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc.../28.pdf
26. Шустерова Л. Передача бухгалтерського учета на аутсорсінг / Л. Шустерова // Финансовый директор. – 2005. – № 7-8 (июль-август).